

Апполонова А.*

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ШОС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

Співробітництво держав-членів ШОС в енергетичній, і, зокрема в нафтогазовій сфері, є одним з ключових елементів діяльності організації. Фактично необхідність контролю нафтогазового сектору економіки центральноазійських держав була однією з головних причин створення організації. Загострення енергетичного питання, головно для КНР, актуалізує співробітництво сторін в цій сфері. Поряд з спільними інтересами РФ, КНР та інших членів ШОС, все гостріше постають розбіжності в позиціях сторін.

Серед економічних напрямів співробітництва ШОС найбільш помітний розвиток отримала паливно-енергетична сфера. Це пов'язано з ресурсним потенціалом, яким володіють держави-члени ШОС.

Інституціоналізація співробітництва в енергетичній сфері в ШОС відбулася не одразу. В жовтні 2004 року в Пекіні відбувся перший форум ШОС з питань інвестицій та розвитку в сфері енергетики. В червні 2007 року в Москві відбулася перша зустріч керівників відомств та міністерств ШОС, що займаються управлінням паливно-енергетичних комплексів. Головним завданням для держав-членів ШОС є забезпечення енергетичної безпеки, створення надійної системи енерготранспортування, заснованої на балансі інтересів виробників, транзитерів та споживачів. Співробітництво в енергетичній сфері буде здійснюватися на основі принципу відкритості із залученням зацікавлених сторін – Індії, Пакистану та Монголії.

В сфері енергетики найбільш перспективними спільними енергетичними проектами є будівництво нафтопроводу Атасу-Алашанькоу (Казахстан - Китай), проект відновлення перекачування нафти по нафтопроводу Омськ - Павлодар - Чимкент - Чарджоу, співробітництво в галузі транзиту середньоазійського і російського газу. Перспективними також є проекти транспортування нафти по трубопроводу Ангарськ - Дацин і західносибірського газу в китайському напрямку.

Перспективним є проект створення Енергетичного клубу (ЕК), який би являв собою енергетичну кооперацію Росії, КНР та країн Центральної Азії. Ідея створення Енергетичного клубу ШОС – це російська ініціатива, про яку президент РФ Володимир Путін заявив на шанхайському саміті ШОС в 2006 році.

Створення Енергетичного клубу допоможе створити самодостатню енергетичну структуру виробник-постачальник-споживач на євразійському просторі, а також збагатити стратегії розвитку ШОС, надати додаткові джерела для функціонування співробітництва в економічній, гуманітарній та безпековій сферах. Клубний принцип передбачає залучення до співпраці недержавних суб'єктів. Можливий і м'який варіант Енергетичного клубу із залученням Туркменістану та Азербайджану.

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Сербіна Н.Ф.

Можна виділити такі характерні риси енергетичного простору ШОС:

- відсутність третіх держав на шляху транспортування енергоносіїв;
- обмежене поєднання групи виробників-експортерів енергоносіїв (Росія, Казахстан, Узбекистан) та споживачів-імпортерів (Китай, Киргизстан, Таджикистан); із врахування країн-спостерігачів можна виділити вісь виробників (Росія, Казахстан, Узбекистан, Іран) та осі споживачів енергоносіїв;
- можливість існування взаємодоповнення енергетичного проекту ШОС та проекту зони вільної торгівлі; енергетичне співробітництво, можливо, буде швидше розвиватися, ніж інтеграційне через більшу зацікавленість учасників.

Енергетичний клуб сприятиме врегулюванню внутрішніх центральноазійських проблем, особливо між Узбекистаном та Таджикистаном, Узбекистаном та Киргизстаном.

В рамках ШОС здійснюється діяльність, спрямована на модернізацію та реконструкцію наявних енергетичних потужностей. Зокрема здійснюються такі спільні дії:

- збільшення китайських та російських інвестицій в проекти видобутку та переробки сировини в Узбекистані, Казахстані та Киргизстані;
- спільна розвідка та освоєння запасів енергетичної сировини в Центральній Азії та Каспійському регіоні, де знаходиться 6-7 відсотків світових запасів нафти та 38 відсотків природного газу;
- в Китаї планується будівництво 10 нових АЕС, а також використання альтернативних джерел енергії;
- відбувається планування розвитку гідроенергоресурсів в Таджикистані, Узбекистані та Киргизстані.

В цілому ні Росія, ні Казахстан, ні Узбекистан не поспішають проводити масштабне транспортування енергоносіїв в східному напрямку, намагаючись у такий спосіб зберегти потенціал для встановлення економічного балансу з КНР. В енергетичному діалозі все більшу роль починають відігравати країни, що мають статус спостерігачів. Китай є найбільшим імпортером іранської нафти та газу, тому він обережно ставиться до позиції США в ядерному питанні. 2004 року між КНР та Іраном була укладена угода, за якою Китай в наступні 25 років інвестує 100 млрд. доларів в економіку Ірану, і таким чином забезпечить собі доступ до ресурсів цієї держави. З іншого боку, Іран пропонує РФ регулювати ціну та потоки газу з метою посилення впливу на енергетичному ринку. В енергетичному питанні керівництво центральноазійських держав орієнтується на співробітництво з Китаєм та Росією.

В майбутньому співробітництво держав-членів ШОС в енергетичній сфері буде продовжуватися. Відносно цього існують різні прогнози. Одні експерти вважають, що енергетична сфера стане пріоритетною в рамках цієї організації. Інші вважають, що енергетика стане лише додатковим ресурсом в наданні допомоги державам-імпортерам і стане основою для поглиблення інтеграції.

Існує ще одна проблема – суперництво Росії та Казахстану в Китаї. Проте в даний момент потреби КНР настільки великі, що всі пропозиції приймаються як з боку російської, та і казахської сторони. Казахстан розглядає азійські ринки як величезну перспективу для себе, розглядаючи енергетичну сферу співробітництва як основу життєздатності ШОС. Потужні китайсько-казахські проекти дійсно сприяють інтеграції, проте для Астани існує загроза китайської експансії на казахстанську економіку. Особливий інтерес відносно Російської Федерації має Китай та держави ЦА, що полягає у використанні російського науково-технічного потенціалу, недорогої та якісної техніки в сферах енергетики, транспорту, використання ядерної енергії, тощо.

Проте все ж варто звернути увагу на те, що при створенні ШОС панувала занадто оптимістична атмосфера, не враховувалися складності реальної економічної ситуації в різних державах-членах, відмінності в рівні їх розвитку. Через це сторони явно переоцінили потенціал організації в енергетичній сфері, оскільки дієвих механізмів створено не було, а амбіційні проекти висувалися протягом всього десятиліття.

Якщо об'єктивно оцінювати ситуацію, то реалізація зазначених вище проектів буде сприяти розвитку енергетичного потенціалу країн ШОС та покриттю потреб споживачів регіону в дешевих енергоресурсах. У галузі транспортної взаємодії актуальним є ефективне використання транзитного потенціалу країн ШОС, розвиток транспортних коридорів. Успіх реалізації проектів регіонального співробітництва в рамках ШОС залежить від розвитку багаторівневих економічних зв'язків. Виникнення комплексу спірних питань між РФ та КНР гальмує розвиток інтеграції в рамках ШОС. А з огляду на те, що енергетика є однією з небагатьох сфер, де інтереси країн не суперечать одне одному і не стикаються на міжнародних ринках, а навпаки, то виникає парадокс – обидві сторони прагнуть спекулювати на енергетичному питанні, намагаючись перенести свої вимоги на інші аспекти співробітництва. Співробітництво в нафтогазовій сфері в рамках ШОС поки що не виправдало надій, що покладалися на організацію в цій сфері.